

Lindrande vård
– vård i livets slutskede

Margareta Widell

Bonniers

Studiehandledning till läroboken
Lindrande vård – vård i livets slutskede
Av Margareta Widell
Bonnier Utbildning 2003

Kursmålen för:
OMV1208 – Lindrande vård
100 poäng

Kursen skall ge fördjupad kunskap om omvårdnad samt förmåga att iaktta och bedöma vårdbehov hos människor med livshotande sjukdomstillstånd i hemmiljö eller på institution. Kursen skall också ge kunskap om det samspel som råder mellan den enskilda människan och hennes sociala nätverk. Kursen skall även ge kunskap om läkemedel och annan behandling vid livshotande sjukdomstillstånd. Kursen skall dessutom ge kunskap om filosofin bakom den lindrande vården och om betydelsen av vårdmiljöns estetik.

Efter avslutad kurs skall eleven:

- ha fördjupad kunskap om omvårdnad relaterad till livshotande sjukdomstillstånd
 - ha fördjupad kunskap om människokroppens fysiska och psykiska förändringar i livets slutskede
 - ha kunskap i att snabbt uppfatta, bedöma och att åtgärda vårdbehov samt kunna värdera olika vårdhandlingar
 - ha fördjupad kunskap om kriser och existentiella frågor samt ha förståelse för människors reaktioner i livets slutskede
 - kunna medverka till ett pedagogiskt och reflekterande förhållningssätt i kommunikation med människor i behov av vård och med närstående
 - ha kunskap om och förståelse för smärta och smärtlindrande behandling
 - ha kännedom om lindrande behandlingar och läkemedel vid livshotande sjukdomstillstånd
 - förstå betydelsen av en estetisk miljö och näringsriktig kost
 - ha kunskap om lindrande vård i ett filosofiskt och historiskt perspektiv.
- (2000-07 SKOLFS: 2000:99)

I studiehandledningen finns studieförslag med utgångspunkt från kursmålen för Lindrande vård, uppdelade på bokens kapitelindelning.

Lindrande vård
Vad är död och döende?
Samtal om döden
Planering och dokumentation
Vanliga sjukdomstillstånd i palliativ vård
Omvårdnad och symtomkontroll
Omvårdnad vid livets slut
Efter döden

Studiehandledningen är tänkt som ett hjälpmedel att tillgodogöra sig kunskapsmålen i kursen Lindrande vård som är valbar och omfattar 100 poäng.

Efter varje kapitel i läroboken finns förslag på uppgifter som i de flesta fall är av grundläggande karaktär. Studiehandledningen följer upp lärobokens text med nyckelord som är tänkta att vara ett stöd för repetition av textinnehållet på egen hand eller i grupp.

Därefter följer instuderingsfrågor och diskussionsfrågor med möjlighet till fördjupning och reflektion både för enskilda studier och för gruppdiskussioner.

Efter vissa kapitel finns även förslag på nätadresser och filmer som kan vidga och ge andra infallsvinklar till ämnesområdet.

Studiehandledningen får kopieras.

Länktips:

www.sjukvardsradgivningen.se Sjukdomsinformation från Sveriges Landsting och Apoteket

www.cancerfonden.se

www.hi.se Handikappinstitutet

www.fk.se Försäkringskassan

www.sos.se Socialstyrelsen

www.svenskakyrkan.se

www.fass.se Läkemedelsinformation

www.nrpv.se Rådet för palliativ vård

www.stockholmssjukhem.se/spn Svenskt palliativt nätverk

www.ufpo.se Undersköterskor för palliativ omvårdnad

www.pallom.org Sjuksköterskor för palliativ omvårdnad

Kapitel 1

Lindrando vård

Kurslitteratur: Widell, M. Lindrande vård.

Mål

Efter denna studieenhet ska du:

Ha kunskap om lindrande vård i ett filosofiskt och historiskt perspektiv.

Studieuppgifter

Läs om nyckelorden, förklara och beskriv dem i sitt sammanhang med egna ord:

palliativ

hospicefilosofin

tvärprofessionellt

fysisk

psykisk

existentiell

palliativa vårdens hörnstenar

stödåtgärder

FN:s deklaration om den döendes rättigheter

empati

professionellt förhållningssätt

personlig integritet

respekt

reflekterande arbetssätt

Instuderingfrågor

1. Vilken vård var möjlig att ge vid svår sjukdom längre tillbaka i tiden?
2. Vilka faktorer har bidragit till vårdens utveckling?
3. Hur kan, enligt WHO, den palliativa vården hjälpa människor att uppnå en god livskvalitet?
4. Varför växte hospicerörelsen fram?
5. Vad inriktades hospicevården på?
6. Vad innebär begreppen psykosocial, existentiell och hospice?
7. Vilka krav bör man ställa enligt propositionen "Nationell handlingsplan för äldrepolitiken" på den palliativa vården?
8. Vad är skillnaden mellan begreppen kurativ vård och palliativ vård?
9. Vilka olika typer av symptom eller problem ska den palliativa vården ta hänsyn till?

Frågor att diskutera

10. Diskutera fördelar och nackdelar med den vård döende kan få idag jämfört med den vård man kunde ge tidigare.
11. Diskutera vilka negativa effekter den kurativa inriktningen av vården har medfört.
12. Diskutera vem som avgör vad som är god livskvalitet?
13. Läs Loma Feigenbergs definition av palliativ vård.

Diskutera skillnaden mellan att behandla en sjukdom och att vårda någon som är döende.

14. Den av regeringen tillsatta ”Kommittén om vård i livets slut” föreslår ett antal krav man bör ställa på den palliativa vården.

Diskutera:

Vad innebär kravet på en aktiv helhetsvård?

På vilket sätt kan närstående göras delaktiga i vården?

Vilka behov kan närstående ha för egen del?

Vilka fördelar och nackdelar kan det vara att vårdas på hospice, sjukhus, i kommunens särskilda boende eller i det egna hemmet?

15. Läs FN:s deklaration om den döende människans rättigheter. Välj ett par rättigheter och diskutera hur man kan tillgodose dessa.

På egen hand

www.google.se, sökord: hospicevård, palliativ vård. Besök några valfria länkar som beskriver hospicevård.

Film tips

Beslut – Bens patient (anhörig vård), www.filmo.se

Kapitel 2

Vad är död och döende?

Kurslitteratur: Widell, M. Lindrande vård.

Mål

Efter denna studieenhet ska du:

Ha fördjupade kunskaper om kriser och existentiella frågor samt ha förståelse för människors reaktioner i livets slutskede.

Studieuppgifter

Läs om nyckelorden, förklara och beskriv dem i sitt sammanhang med egna ord:

ritualer

symboler

död

eutanasi

vård i hemmet

palliativa vårdens organisation

frivilliga verksamheter och organisationer

god död

de sex S:n

barn och död

barns syn på döden

krisreaktioner hos barn

samtal med barn om döden

kulturell bakgrund

livsåskådning

uttryck för sorg

tolk

begravningsceremoni

Instuderingsfrågor

1. Vad händer när man dör?
2. Vilka är de juridiska kriterierna för att bestämma en människas död?
3. Var kan döende människor få sin vård idag?
4. Var skulle du helst vilja vårdas om du blev svårt sjuk? Varför?
5. Beskriv olika former för den palliativa vårdens organisation.
6. Beskriv barns syn på döden i olika åldrar.
7. Ge exempel på vanliga krisreaktioner hos barn.
8. Ge några exempel på hur man kan ge stöd till barn i kris.
9. I vilka situationer är det viktigt att använda en professionell tolk?
10. Ta reda på hur den döende ska vårdas och kroppen ska tas omhand inom några vanliga religioner såsom islam, buddhism, hinduism och judendom.

Frågor att diskutera

11. Diskutera vad det beror på att döden i större utsträckning var en naturlig del i människors liv ända fram till 1900-talets första del.
12. Diskutera varför det ofta står i dödsannonser att begravningen sker i stillhet. Vad beror det på att man väljer en sådan begravning?
13. Diskutera eutanasi, motivera dina argument.
14. Diskutera vad "en god död" innebär enligt de sex S:n? Hur kan man hjälpa svårt sjuka att få en "god död"?
15. Diskutera hur man kan prata med barn om döden.
16. Diskutera religionens betydelse i Sverige idag och i andra länder.
17. Diskutera på vilket sätt man kan få kunskap om olika kulturers eller religioners inställning till sjukdom och död?
18. Diskutera olika faktorer som kan påverka kommunikationen mellan människor från olika kulturer.

På egen hand

I texten ges exempel på traditioner och ritualer som var viktiga i samband med dödsfall. Be någon äldre person berätta hur det kunde gå till i samband med dödsfall och begravningar när hon eller han var ung.

Boka in ett studiebesök på en begravningsbyrå

Filmtips

I livets slutskede, www.filmcentrum.se

Döden – en film om livet, www.filmcentrum.se

Tiden som finns kvar, www.lovefilm.se

Gråta med ett leende (eutanasi), www.cdon.com, www.lovefilm.se

Jocke hette Sussis man (eutanasi), SVT Dokumentär

Kapitel 3

Samtal om döden

Kurslitteratur: Widell, M. Lindrande vård.

Mål

Efter denna studieenhet ska du:

Ha en fördjupad kunskap om kriser och existentiella frågor samt ha förståelse för människors reaktioner i livets slutskede.

Kunna medverka till ett pedagogiskt och reflekterande förhållningssätt i kommunikation med människor i behov av vård och med närstående.

Studieuppgifter

Läs om nyckelorden, förklara och beskriv dem i sitt sammanhang med egna ord:

samtal

lyssna

känslöyttringar

empati

professionellt terapeutiskt samtal

omedvetna behov

döendets kriser

krisstöd

försvarsmekanismer

Instuderingsfrågor

1. Hur kan man skapa en bra samtalsatmosfär?
2. Hur bemöter man en person i ett samtal så att han eller hon känner sig trygg?
3. Ett samtal påverkas av vilka personer som deltar i samtalet. Vad beror det på? Hur kan det påverka innehållet i samtalet?

Frågor att diskutera

4. Diskutera hur man kan vara en god lyssnare. Vad kan påverka vår förmåga att lyssna till andra?
5. Diskutera orsaker till varför det är så vanligt att människor är rädda för att prata om och visa sina känslor.
6. Diskutera skillnaden mellan empati och att tycka synd om någon.
7. Diskutera dina egna och andras erfarenheter av svår sjukdom och död. Hur föreställer du dig att den sista tiden i livet och döden ser ut?
8. Diskutera vilken betydelse din egen bild av döendet har i samtalet med den sjuke eller hans närstående?
9. Diskutera vad döendets olika kriser kan innebära för den sjuke? Hur tror du att du själv skulle reagera om du fick veta att du drabbats av en dödlig sjukdom.
10. Diskutera hur man kan ge stöd till en människa i kris. På vilket sätt skulle du själv vilja få stöd och hjälp i en krissituation?

På egen hand

Gör studiebesök i mindre grupper på ett hospice, olika kommunala boenden eller hemtjänsten. Intervjua någon/några om hur den palliativa vården fungerar i respektive verksamhet. Vilka riktlinjer som finns för palliativ vård i olika verksamheter och hur de tillämpas.

Bjud in eller gör ett studiebesök hos en präst eller annan företrädare för Svenska kyrkan, någon frikyrka eller något annat trossamfund. Ta reda på mer om begravningar och religiösa ritualer i samband med svår sjukdom och död.

Kapitel 4

Planering och dokumentation

Kurslitteratur: Widell, M. Lindrande vård.

Mål

Efter denna studieenhet ska du:

Ha kunskap i att snabbt uppfatta, bedöma och att åtgärda vårdbehov samt kunna värdera olika vårdhandlingar.

Kunna medverka till ett pedagogiskt och reflekterande förhållningssätt i kommunikation med människor i behov av vård och med närstående.

Studieuppgifter

Läs om nyckelorden, förklara och beskriv dem i sitt sammanhang med egna ord:

planering i samverkan

vårdplanering

kriterier för palliativ vård

behandlingsalternativ

symtom

självständighet

sociala relationer

självbild

syntes/sammanhang

samtycke att dö

vårdteam

känslomässigt engagemang

vårdteamets yrkesspecifika arbetsuppgifter

dokumentation

Instuderingsfrågor

1. Vad kan man uppnå med en god planering av vården i livets slut?
2. Hur bör man gå tillväga då man beslutar att vården ska övergå till att vara palliativ?
3. Varför är det viktigt att det team som vårdar den sjuke består av olika yrkeskategorier.

4. Kan du tänka dig ytterligare några yrkeskategorier, utöver dem som nämns i texten, som kan ingå i vårdteamet? Vilken hjälp kan de i så fall erbjuda?

Frågor att diskutera

5. Läs om Evert på sidan 45. När han kom hem från sjukhuset behövde man planera hans fortsatta vård. Diskutera hur man, med utgångspunkt från frågeställningarna på sidorna 47-51, kan ta reda på vilka behov av insatser från sjukhus, hemsjukvård och socialtjänst Evert och hans hustru kan ha.

6. Upprätta med hjälp av frågeställningarna en enkel vårdplan som beskriver:

De problem och behov Evert har som hänger samman med hans sjukdom och att han vårdas i livets slut.

Vilka åtgärder tillgodoser hans behov?

Vem ansvarar för att behoven ska tillgodoses?

7. Diskutera vilka positiva effekter en god planering av den palliativa vården kan få för den sjuke, närstående och vårdpersonal.

8. Diskutera vad en undersköterska eller ett vårdbiträde kan göra för en svårt sjuk och döende människa och hans familj.

På egen hand

Läs om Evert på sidorna 45 och 66

Dokumentera hans status med hjälp av sökorden i VIPS

www.google.se, sök på VIPS

Kapitel 5

Vanliga sjukdomstillstånd i palliativ vård

Kurslitteratur: Widell, M. Lindrande vård.

Mål

Efter denna studieenhet ska du:

Ha fördjupade kunskaper om människokroppens fysiska och psykiska förändringar i livets slutskede.

Studieuppgifter

Läs om nyckelorden, förklara och beskriv dem i sitt sammanhang med egna ord:

demens

Alzheimers sjukdom

aggressivt beteende

psykiska symtom

vandringsbeteende

bromsmediciner

symtomatisk behandling

god man

hjärtsvikt/hjärtinsufficiens

diabetes

lungödem

syrgasbehandling

KOL

obstruktiv
miljöfaktorer
inhalation
neurologisk sjukdom
MS, multipel skleros
Parkinsons sjukdom
spasticitet
ALS, amyotrofisk lateral skleros
neurologiska symtom

respiratorbehandling

PEG-sond

aids

HIV-infektion

epidemisk

blodsmitta

STD-sjukdomar

immunförsvaret

Karposis syndrom

malignt lymfom

skov

CMV-infektion

cancer

lymfa

metastaser

Instuderingsfrågor

1. Är det bra att ändra en skadlig livsstil, t.ex. rökning eller felaktig kost, även när man vet att man snart ska dö?

Frågor att diskutera

2. Diskutera hur man kan ta reda på behov och önskemål hos en person som inte själv kan uttrycka dessa? Hur vet man att en dement person har ont eller vilken mat han tycker om? På vilket sätt kan du lugna en dement person? Vad kan det bero på att en dement person skriker mycket?

3. Trots att man kan bota en stor del av cancersjukdomarna finns en stor rädsla för att drabbas av cancer. Diskutera vad det kan bero på?

På egen hand

www.barncancerfonden.se

www.cancerfonden.se

www.demensförbundet.se

www.noaksark.redcross.se

www.parkinsonförbundet.se

www.google.se, sökord: pion (patientinfo on line) – Alzheimers sjukdom – filmer, upplevelseberättelser, artiklar m.m.

Filmtips

Att vandra i glömskan (demens), www.filmo.se

En sång för Martin (demens), www.sfi.se

Pappa Parkinson, www.filmo.se

Min kamp mot tiden (ALS), www.filmo.se

Kapitel 6

Symtomkontroll – Omvårdnad

Kurslitteratur: Widell, M. Lindrande vård.

Mål

Efter denna studieenhet ska du:

Ha kunskap i att snabbt uppfatta, bedöma och att åtgärda vårdbehov samt kunna värdera olika vårdhandlingar.

Ha kunskap om och förståelse för smärta och smärtlindrande behandling.

Ha kännedom om lindrande behandling och läkemedel vid livshotande sjukdomstillstånd.

Studieuppgifter – symtomkontroll/omvårdnad

Läs om nyckelorden, förklara och beskriv dem i sitt sammanhang med egna ord.

symtomkontroll

symtomlindring i sjukdomens olika faser

symtomatisk behandling

närståendes inflytande

omvårdnadsåtgärder

Instuderingsfrågor

Arbeta med uppgifterna i din lärobok på sidan 71.

Studieuppgifter – smärta

Läs om nyckelorden, förklara och beskriv dem i sitt sammanhang med egna ord:

smärtans olika dimensioner

fysisk smärta

psykisk smärta

känslor

social smärta

existentiell smärta

nociceptiv smärta

somatisk smärta

nociceptiv visceral smärta

neurogen smärta

smärtanalys

subjektiv upplevelse

analysinstrument

VAS-skala

omvårdnadsinsatser vid smärta
läkemedelsbehandling enligt WHO:s riktlinjer
kemoterapi
strålbehandling
kirurgisk behandling
akupunktur
TNS
psykologisk behandling

Instuderingsfrågor

Arbeta med uppgifterna i din lärobok på sidan 87-88.

På egen hand

www.omv.lu.se/painnet, Smärtnätet
www.smarta.org.se, Riksföreningen mot smärta
www.karolinska.se/templates/DivisionStart.aspx?id=72786&epslanguage=SV, Karolinska Universitetssjukhuset – smärta.

Film

www.karolinska.se, sök på: smärtsektionen – smärta – titta på film.

Studieuppgifter – trötthet

Läs om nyckelorden, förklara och beskriv dem i sitt sammanhang med egna ord:

trötthet
apatisk
anemi
ångest
depression
rubbing i vätske- och elektrolytbalansen
flexibel
miljöns betydelse
anpassad miljö
sömnproblem
taktil stimulering/massage
lindra besvär
biverkningar

Instuderingsfrågor

Arbeta med uppgifterna i din lärobok på sidan 92.

Studieuppgifter – aptitlöshet och avmagring

Läs om nyckelorden, förklara och beskriv dem i sitt sammanhang med egna ord:

matkultur
uttalad aptitlöshet
anorexi
kakexi
viktnedgång
aptitstimulerande behandling

energirik kost
näringsdrycker
konsistens
inspektion av munhålan
dietist
sond
parenteral nutrition
stent
stomi
tarmvred

Instuderingsfrågor

Arbeta med uppgifterna i din lärobok på sidan 99.

På egen hand

www.apoteket.se, sökord: näringsdrycker, kosttillskott
www.fresenius-kabi.se, sökord: produkter, enteral nutrition
www.novartisnutrition.se

Studieuppgifter – illamående

Läs om nyckelorden, förklara och beskriv dem i sitt sammanhang med egna ord:

illamående
lågsamma tarmrörelser
ventrikelsond
duodenalsond
gastrostomi
rubbningar i ämnesomsättningen
stolpiller
CVK
Port-a-cath

Instuderingsfrågor

Arbeta med uppgifterna i din lärobok på sidan 105.

Studieuppgifter – förstoppning

Läs om nyckelorden, förklara och beskriv dem i sitt sammanhang med egna ord:

obstipation
defekation
fekalom
avföringsvanor
analfissur
fiberrik kost
stoppande kost
laxermedel
förebyggande behandling
mjukgörande laxermedel
smörjande laxermedel
volymökande laxermedel

motorikstimulerande medel
koldioxidbildande medel
vattenlavemang

Instuderingsfrågor
Arbeta med uppgifterna i din lärobok på sidan 111.

På egen hand
www.apoteket.se/rd/d/4247

Studieuppgifter – diarré

Läs om nyckelorden, förklara och beskriv dem i sitt sammanhang med egna ord:
vätskebrist
dofilus
hygienstol
hudvård
hudirritationer
vattenavstötande salva

Instuderingsfrågor
Arbeta med uppgifterna i din lärobok på sidan 112.

Studieuppgifter – andnöd

Läs om nyckelorden, förklara och beskriv dem i sitt sammanhang med egna ord:
andnöd
dyspné
auskultera
stas
fibros
oximeter
PEF-mätare
EKG
subjektiv bedömning
lufthunger
rosslande andning
cyanos
luftrörsvidgande läkemedel
slemlösande medel
andningshämmande läkemedel
ångestdämpande läkemedel
panikattack
syrgasbehandling
blodtransfusion
fysikalisk behandling

Instuderingsfrågor

Arbeta med uppgifterna i din lärobok på sidan 120.

Studieuppgifter – oro och ångest

Läs om nyckelorden, förklara och beskriv dem i sitt sammanhang med egna ord:

oro

konflikter

relationer

ångest

ångestsymtom

kroppsspråk

taktil massage

professionella terapeutiska samtalet

läkemedel

Instuderingsfrågor

Arbeta med uppgifterna i din lärobok på sidorna 125-126.

Studieuppgifter – depression

Läs om nyckelorden, förklara och beskriv dem i sitt sammanhang med egna ord:

depression

depressiva symtom

socialt nätverk

Instuderingsfrågor

Arbeta med uppgifterna i din lärobok på sidan 128.

Studieuppgifter – förvirring

Läs om nyckelorden, förklara och beskriv dem i sitt sammanhang med egna ord:

desorienterad

koncentrationssvårigheter

hallucinera

aggressivt beteende

rutiner

kroppskontakt

abstinenssymtom

urinretention

Instuderingsfrågor

Arbeta med uppgifterna i din lärobok på sidan 131.

Studieuppgifter – munhåla och svalg

Läs om nyckelorden, förklara och beskriv dem i sitt sammanhang med

egna ord:

munvård

förebygga problem

smärta

muntorrhet

salivsekretion

spruckna läppar och mungipor

beläggningar

dålig andedräkt

inspektera munhålan

candida

anaeroba bakterier

Instuderingsfrågor

Arbeta med uppgifterna i din lärobok på sidan 135.

Studieuppgifter – feber

Läs om nyckelorden, förklara och beskriv dem i sitt sammanhang med
egna ord:

KAD

feber

frossa

fryser

feberkontroll

Instuderingsfrågor

Arbeta med uppgifterna i din lärobok på sidan 137.

Studieuppgifter – hicka, hosta, klåda och kramper/muskelryckningar

Läs om nyckelorden, förklara och beskriv dem i sitt sammanhang med
egna ord:

hicka

stimulera svalget eller gommen

frenikusnerven

akupressur

hosta

slem

lägesändring

klåda

kräm

välansade naglar

kramper

muskelryckningar

skydd

Instuderingsfrågor

Arbeta med uppgifterna i din lärobok på sidorna 138, 140, 142, 143, 144.

Studieuppgifter – alternativ behandling

Läs om nyckelorden, förklara och beskriv dem i sitt sammanhang med egna ord:

alternativa behandlingsformer

holistisk livsfilosofi

vetenskap och beprövad erfarenhet

Instuderingsfråga

Arbeta med uppgiften i din lärobok på sidan 144.

På egen hand

Bjud in en person som kan berätta och demonstrera taktil stimulering.

Kapitel 7

Omvårdnad vid livets slut

Kurslitteratur: Widell, M. Lindrande vård.

Mål

Efter denna studieenhet ska du:

Ha kunskap i att snabbt uppfatta, bedöma och att åtgärda vårdbehov samt kunna värdera olika vårdhandlingar.

Ha fördjupade kunskaper om kriser och existentiella frågor samt ha förståelse för människors reaktioner i livets slutskede.

Kunna medverka till ett pedagogiskt och reflekterande förhållningssätt i kommunikation med människor i behov av vård och med närstående.

Förstå betydelsen av en estetisk miljö och näringsrik kost.

Studieuppgifter – omvårdnad vid livets slut

Läs om nyckelorden, förklara och beskriv dem i sitt sammanhang med egna ord:

slaganfall

specifik omvårdnad

självständighet

självbestämmande

delaktig

integritet

självkänsla

intim omvårdnad

medvetandesänkt

hygien

kläder

munvård

mat och dryck

parenteral nutrition

aktivitet

vila

hjälpmedelsbehov
sänglägeskomplikationer
sociala relationer
sexualitet
miljö
känslor och hörsel
kulturella seder
religiösa ritualer
vaka hos den döende
dödsögonblicket
stöd till närstående
närståendepenning

Instuderingsfrågor

1. Hur hjälper man den sjuke med bad, dusch och toalettbesök på lämpligt sätt?
2. Vad bör man kontrollera i samband med hudvård?
3. Hur kan man underlätta för den sjuke så att han kan äta själv?
4. Hur matar man en sjuk person?
5. Vilken betydelse har närstående när det gäller möjligheten för den sjuke att ägna sig åt sina intressen?
6. Hur kan man underlätta för den sjuke att orka genomföra olika aktiviteter.
7. Hur kan man se till att den sjuke får tillräcklig vila? Vad bör man vara uppmärksam på?
8. Vad kan man göra för den döendes välbefinnande då man vakar vid hans sida? Hur kan man veta hur han vill ha det den sista tiden i livet?
9. På vilket sätt kan närstående vara delaktiga i vården även den sista tiden?
10. Vad innebär närståendepenning? Ta reda på vad som krävs för att få närståendepenning.

Frågor att diskutera

11. Diskutera varför omvårdnadspersonalen och omvårdnadsåtgärder har särskilt stor betydelse för den sjuke som vårdas i livets slut.
12. Läs om Gunnar på sidan 145. Diskutera vilken innebörd självbestämmande och självständighet har i hans fall? På vilket sätt skulle närstående kunna medverka i vården? Hur kan man hjälpa Gunnar att bevara sin personlighet och självkänsla?
13. Diskutera hur du själv skulle vilja få hjälp med att sköta din hygien om du inte klarar den själv?
14. Diskutera vilka konsekvenser svår sjukdom kan få för den sjukas sociala relationer. Vad är viktigt för vårdpersonalen att känna till om den sjuke så att man kan hjälpa honom att upprätthålla de relationer han vill ha?
15. Diskutera varför sexualitet har betydelse även då en människa är gammal och svårt sjuk. Hur kan vårdpersonalen underlätta för den sjuke att upprätthålla en nära relation till sin partner?
16. Diskutera fördelar och nackdelar med att vårdas i det egna hemmet. Hur kan man skapa en hemlik miljö på ett sjukhus? Hur skulle du själv vilja ha det då du vårdas i livets slut? Varför?

17. Diskutera varför det är viktigt att respektera olika kulturers eller religioners traditioner i samband med dödsfall. Vilka konsekvenser kan det få om man inte tillgodoser den sjukes och närståendes önskemål?

18. Hur föreställer du dig att det går till när någon dör? Diskutera med andra och jämför olika uppfattningar.

På egen hand

www.forsakringskassan.se, sökord: närståendepenning.

www.sjukvardsradgivningen.se, www.vardguiden.se, sökord: anhörigstöd, vård i livets slutskede, vård av barn i livets slutskede.

Kapitel 8

Efter döden

Kurslitteratur, Widell, M. Lindrande vård.

Mål

Efter denna studieenhet ska du:

Ha kunskaper om vilka åtgärder som vidtas av läkare och annan vårdpersonal i samband med och efter dödsfallet.

Studieuppgifter – Efter döden

Läs om nyckelorden, förklara och beskriv dem i sitt sammanhang med egna ord:

Hälso- och sjukvårdslagen

förväntat dödsfall

fastställa dödsfall

informera om dödsfall

explosivt implantat

identifiering av den döde

dödsbevis

omhändertagande av den döda kroppen

avsked

stöd till närstående

vad händer med kroppen

begravning

efterlevandestöd

Instuderingsfrågor

1. Vem avgör hur den döda kroppen ska omhändertas? Varför är det så viktigt att följa traditioner och ritualer i enlighet med den dödes och närståendes önskemål?

2. Vad innebär det att den döde ska behandlas med respekt?

3. Beskriv hur man normalt tar hand om den döda kroppen då närstående eller den döde inte har några speciella önskemål.

4. Vad händer med den döda kroppen sedan närstående tagit avsked?

Vad kan avgöra hur det går till?

5. En begravning kan idag genomföras på många olika sätt. Hur skulle du vilja ha det på din egen begravning?

6. Vad innebär efterlevandestöd? Hur kan det utformas?

7. Vem kan vara lämplig att ta kontakt med närstående en tid efter dödsfallet? Varför tror du att närstående uppskattar en sådan kontakt?

Frågor att diskutera

8. Diskutera varför det är viktigt att närstående får möjlighet att ta avsked av den döde.

9. Diskutera vilket stöd vårdpersonalen kan ge till närstående efter dödsfallet och då de ska ta avsked av den döde? Hur kan man ge stöd till närstående som är oroliga för att se den döde?

På egen hand

www.begravningar.org, sökord: borgerlig begravning m.m.

www.fonus.se, sökord: vårdsidan.

www.sjukvardsradgivningen.se, sökord: begravning, dödsfall och obduktion, att förlora sin livspartner på äldre dar, sorg.

www.svenskakyrkan.se, sökord: begravning.

Litteraturtips

- Albom, M. (1997). Tisdagarna med Morrie. Forum.
- Branner, M. (2005). Sebastian. Sensus och Barncancerfonden.
- Dauidsen-Nielsen, M. (1997). Bland lejon: att leva med en livshotande sjukdom. Norstedts.
- Fellenius, J. (2002). Den vita tigern. När Cecilia fick cancer. Barncancerfonden.
- Glaser, P. (1995). Robson. Bonniers.
- Holmdahl, B. (1986). Boken om Henrik. Liber.
- Housden, M. (2003). Flickan med de röda skorna. Bra Böcker AB.
- Höglin, R. (1991). Evelina skall minna om mig. Cancerfonden.
- Lindqvist, U-C. (2004). Ro utan åror. Norstedts förlag.
- Mazzarella, M. (2003). Hem från festen. Söderström (Finland).
- Mörch, D.T. (1983). Aftonstjärnan. Tiden.
- Palmkvist, C. (2005). Hej då, allihopa. Forum.
- Pohl, P. (2000). Jag är kvar hos er. Rabén & Sjögren.
- Sjödin, T.(1998). När träden avlövas ser man längre från vårt fönster. Trots allt (Finland).
- Sjödin, T. (2004). Resevkraft. Cordia (Danmark).
- Strömberg, J. (2001). Draken lyfter i motvind. Cancerfonden.
- Thydell, J. (2003). I taket lyser stjärnorna. Natur och Kultur.
- Uvstam, A-K. (1987). Det här klarar jag mamma! Barncancerfonden.
- Waldenström, U. (2000). Sista året med Carl-Axel. Carlssons.
- Warrebäck, R.M. (1995). Robbans bok om när pappa dog. Proprius.
- Wirén, HS. (2000). Kämparnas konung. Barncancerfonden.
- Ylander, A. (1989). Nille cancerbarn. Tiden.